

(Folytatás a 7. oldalról.)

ra közlöm a város lakosságával, hogy minden panaszával és egyéb, az orosz katonai parancsnoksághoz tartozó kérésével forduljon Ivanov kapitányhoz, Kölcsey u. 11. sz."

Jegyzik a magyar történelemben, hogy a gazdátlanul maradt, vagy továbbra is tőkés kézen levő üzemek vezetésére és a termelés megszervezésére és ellenőrzésére hivatott üzemi bizottságok megalakítása is Szegedről indult el. A Szegedi Kenderfonógyárban működött a legelső üzemi bizottság, s tanjainak nevét is megőrizte az emlékezés és a tisztelet: Agócsi János, Katona Antal, Strack Adam, Török Imre már a felszabadulás előtt készült erre a feladatra.

Az üzemi bizottságoknak nagy szerepük volt abban, hogy a megindított termelés messzemenően segítette a fasizmus ellen harcoló szovjet csapatokkal az együttműködést. Érdekes dokumentuma ennek egy máig őrzött szerződés, amelyet a Vörös Hadsereg és a Szegedi Kenderfonógyár Rt. kötött 1944. november 25-én. E szerint a Vörös Hadsereg 11 291 tábori számú alakulata számára 863 darab lótakaró elkészítését vállalja a gyár. A takarókhhoz szükséges anyagot az alakulat biztosítja, s a készítésért számla ellenében darabonként 7 magyar pengővel fizet.

A gazdasági együttműködésről a Szeged múltja írott emlékeiben című kötetben — amely összeállításunk fő forrása is egyben — a következőket olvashatjuk: „Az üzemi dolgozók áldozatos munkája nyomán termelőképessé váltak a szegedi üzemek. A szovjet városparancsnokság a nyersanyag, a szén beszerzését messzemenően elősegítette... a Vörös Hadsereg részére dolgozó hadiüzemek a szovjet katonai parancsnokságok mind nagyobb megelégedésére dolgoztak. A Szegedi Kenderfonógyár például 1945. első negyedében 1 200 000 pengő értékű árut szállított a Vörös Hadseregnek."

A Szegedi Nemzeti Színház épületén emléktábla hirdeti, hogy itt alakult meg 1944. december legelején — 2-án — a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front. Október 19-én hozták erre határozatot a szegedi kommunisták — ám akkor még ők sem gondolták, hogy az országos zászlóbontás színhelye lesz Szeged. A Délmagyarország tudósítója így írta le az eseményt a másnapi újságban: „A terem földszintjén és páholyaiban a sokszínű nép: a polgárság, a papság, sok asszony, a helyi értelmiség, sok munkás. Az erkélyen az ifjúmunkások lelkes csoportjai, sok kisgazda és földmunkás, Szeged sokszínű népe feszülten figyelte a színpadról elhangzó szavakat, ahonnan friss gondolatokat, a harcok demokrácia jelszavait hallja. Lassan fölenged a csönd, csillognak a figyelő szemek, tapsra ütődnek a kezek, éljont kiáltanak az ajkak, az

átértett, boldogító szabadság tüntető lázában egymásra talál, egységbe forr a hallgatóság — sorokban is megalakult szavak nélkül, a felszabadult lelkes megérzésével a Nemzeti Függetlenségi Front egységes, azonos célú, harcos tömege." S hadd tegyük hozzá e lapunkból kölcsönvett régi tudósításhoz: a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front lapja a Délmagyarország lett! Mindaddig az is maradt — Révai József, Erdei Ferenc, Balogh István szerkesztésében —, amíg a pártok önálló lapokat nem adtak ki.

Országot — országos politikát, közvéleményt — formáló politikai központja volt Szeged néhány hétig az újjászületésnek. Nemcsak azért, mert az első felszabadult nagyváros volt hazánkban, hanem az innen indult történelmi jelentőségű kezdeményezések révén iratkozott fel az új élet kibontakozásának folyamatába. Ma már kevesen tudják, hogy politikai jelszavak, amelyek egy ország népét lendítették munkára és politikai harcra, itt hangzottak el először; itt kezdődött meg a háborús bűnösök, a garázdálkodó nyilasok tetteinek számonkérése, az első népbíróságokon; ezen a tájon verték le, Pallavicini uradalmán, a földosztás első mesgyekaróit. És Szeged fordult kiáltvánnyal Budapest népéhez és a magyar honvédséghez is, a szabadságban töltött hat hét után: ne higgyenek a rágalmaknak, a fasiszta propagandának!

Szükség volt erre a becsületes és nyílt kiáltványra, mert olyan képtelen és arcátlan rémhíreket terjesztett a fasiszta propaganda, hogy a legvadabb képzeletet is fölülmúlta. Egy január 7-i adásában a Donausender rádióban „szemtanú” beszélt a Vörös Hadsereg szegedi rémtetteiről — ilyesformán: „... az oroszok az összes szegedi férfilakoságot összetartották az egyik nagy tere, ahol mindenki haját leborotválták, koponyáját vörös festékkel kenték be, majd számokkal bélyegezték meg a fejüket. A lakásokat sorra járták, és mindenkinél csak egy öltözet ruhát hagytak. A férfiak és a nők meghagyott ruháját a hajtóknak és a váll alatt ugyancsak bélyeggel látták el."

Megérdemli ez a kiáltvány, hogy idézzünk belőle: munkások, tanárok, orvosok, jogászok, papok, kereskedők, katonatisztek, de még gyáros is volt az aláírók között. Hat hete éltek már a front másik oldalán, és így fogalmaztak: „Szeged népe szokásai, törvényei és emberi jogai tekintetében teljes cselekvési szabadságot élvez, templomaink, iskoláink, kultúrintézményeink nyitva, közigazgatóságaink, bíróságaink a magyar törvények értelmében és szellemében működnek; senkit bántódás nem érhet, aki a helyén marad. Ezt annál is inkább el kell mondanunk, mert Hitlerék és csatlósai propagan-

dája gyermekek elhurcolásáról és egyéb terrorcselekményekről szól, ezzel akar becsületes magyar lelkeket megméltelyezni."

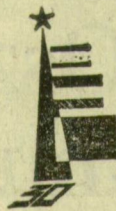
A kiáltvány aláírói nem éltek volna túl a napot, ha valami szerencsétlen hadi epizód miatt a Szálasi-kormány kezére jutott volna. Halálos ítéletet mondott ki rájuk a nyilas vészbrórság, és az ítéletet jelképesen végre is hajtották: bábukon.

A Vörös Hadsereg „Felhívás”-a lényegében ugyanezeket mondta a lakosságnak, repülőgépekről szórt röplapokon és a rádióban — ám akkor sokan kétségbe vonták hitelét: „Amikor a Vörös Hadsereg magyar területre lép, nem az a cél vezérli, hogy annak bármely részét elfoglalja... Semmi okotok a félelemre. A Vörös Hadsereg nem mint hódító jön Magyarországra, hanem mint a magyar nép felszabadítója a fasiszta iga alól! A Vörös Hadseregnek nincs más célja, mint az, hogy összeűzze az ellenséges német hadsereget és megsemmisítse Hitler-Németország uralmát az általa leigázott országokban... Segítsétek mindenben a Vörös Hadsereget! Siettetitek ezzel a német fasiszta hadsereg összeűzését. Ezzel pedig közelédek az óra, amikor a háború magyar földön véget ér és a német rablókat végképpen kiűzzük országotokból!"

Szeged segítsége az országnak, az újonnan felszabadult városoknak anyagiakban is megnyilvánult. Itt is szűkiben voltak ugyan az emberek élelmiszernek és iparcikkeknek, mégis megnyitották az iskolákat és a színházat, elindították az első vonatokat, fokozatosan megszervezték a postaszolgálatot, búzakölcsonnel segítették a városi háztartás gondjainak megoldását — mégis gondoltak arra is már januárban, hogy nemzeti segélymozgalmat kezdeményezzenek az inségbe jutott nagyüzemi munkások, Ózd és Diósgyőr martinásai, Salgótarján bányászai számára. Élelmiszer kellett — megosztották a magukét, a keveset, amit a szabadság három hónapjában teremteni tudtak. S amikor a főváros éhezett, a szegediek budapesti gyerekeket vállaltak ingyen kosztra és kvártélyra, hosszú hónapokra.

Alig két héttel Szeged felszabadulásának dátuma után, 1944. október 28-án egy színház történeti eseményt produkált a város. Kommentár nélkül iktassuk ide a felszabadult országrész első színházi eseménye plakátszövegének fejlécét: **SZEGED VÁROSI SZÍNHÁZ** — Igazgató: Dr. Baranyi János — Okt. 28-án, szombaton délután rendes helyárrakkal — Okt. 29-én, vasárnap d. e. fél 11 órakor mérsékelt helyárrakkal — Okt. 29-én, vasárnap délután 3 órakor rendes helyárrakkal — Másoros művészi előadások.

Hétköznapi tettek

Hat héttel a város felszabadulása után a Délmagyarország vezércikkében ezt olvashatták az emberek: „Arra, ami ma Szegeden történik, felfigyel az egész ország. Szeged példát mutat a német uralom alól felszabadított országnak és az ország német uralom alatt sínylő részének egyaránt..."

Ritkán akad egy-egy városnak alkalmja a történelemben arra, hogy történetét formáljon, s ha akad is, mégis hétköznapi cselekedeteinek sorozata hitelesíti nagy napjainak politikai értékét. Progresszivitását egy városközösség történelmi távlatokban tudja igazán bizonyítani. S ha most visszapillantunk az elmúlt három évtizedre, a nagy napokra és a dolgos, alkotó folytatásra — tiszta szívvel kimondhatjuk: Szeged lakossága és elsősorban munkásosztálya hétköznapi cselekedeteivel adta fedezetét politikai tetteinek.

Szeged lakosságának tetteiben megnyilvánuló városzeretete tulajdonképpen a harminc szabad esztendő gyümölcse. 1944. október 11-én birtokba vette a lakosság ezt a várost, ami addig inkább csak élettere volt, életküzdelmeinek és osztályharcos cselekedeteinek színtere. Birtokba vette és anyagi lehetőségei és szükségletei szerint fejlesztette iparát és kultúráját, tudományát és egészségügyét, művészetét és oktatási hálózatát. Új életrendet teremtett benne. Mindenekelőtt munkalehetőséget. A foglalkoztatottak száma ma éppen háromszorosa a felszabadulás előttiének. Itt emberpiac is volt — ma pedig hasábkön keresik a munkavállalókat. Itt inségkonyha is működött — ma pedig kevés az étterem, a bisztró, a bolt. Lakásokat hirdettek százszámra — most meg ezrével rakjuk az új otthonokat, és még mindig 8—9 ezer igénylőt tart számon a lakáshivatal.

Sorolhatnánk a megváltozott élet adatait, de hiszen ismerjük, benne élünk. Az egész ország sorsában sorsunk ez. Hogy mégis beszélünk róla, ebben az összefüggésben inkább azért, hogy lássuk: mihez tettük hozzá a magunk külön szorgalmát, városzeretettét. Egy elég friss adat szerint Szeged lakossága 1974. első felévében 20 millió forint értékű társadalmi munkát végzett városáért, saját kényelméért, gyermekei örömeért. Szocialista brigádok megajánlásai, tervezők fejtörése, önként vállalt külön munka befizetése, iskolák és óvodák tatarozása, parkosítás és játszótérépítés, meg száz és száz más tétel adja ezt a nagyszerű summát. És erre a hétköznapi cselekedetre már nem a szükség hajt bennünket. Ma nem arról van szó, hogy lesz-e villamos és híd, vonat és munka, hanem min-

den gazdagodásunk mellett is többre vágyunk, melegebb, még otthonosabb társadalmat és várost akarunk, s ezért külön áldozatokra, önként, önbecsülésből is vállalkozunk.

Eppen városunk és hazánk felszabadulásának 30. évfordulója és pártunk tavaszra kitűzött XI. kongresszusa az erkölcsi indíték. De megvan hozzá az időtálló példakép is: a felszabadulás generációinak emlékezetes helytállása, önzetlen harca, forradalmi hite. És ehhez hozzá tartozik az a nagyszerű felismerés, hogy nemcsak történelmi időkben és nemcsak az osztályharc barikádjain lehet nagyot, szépet és maradandót cselekedni, hanem a hétköznapi szorgalmával is.

E sorok írójának minduntalan eszébe jut, hiszen kutakodás közben is annyiszor találkozott vele — Komócsin Zoltán. Mindenképpen ide kívánczik a szegedi politikai élet kimagaslóan jeles egyéniségének két apró politikai megnyilvánulása. Az egyiket a betű őrítte meg, a másikat a memória. Ezeket a hétköznapi dolgokat, hétköznapi tetteket igazán nagyra becsülte, pedig igazi forradalmár volt. 1946-ban ezt írta a Délmagyarországnak: „En is, te is, mindenki éhes, mindig, a nap különböző szakában. Korogó gyomorral, az utolsó ruhadarabokból is kikopva tíz- és száz ezren végzik a munkájukat... Mi tartja bennük a reményt?... Mi az a rejtélyes erő, amely újra és újra felrúzza, lökést ad nekik, erőit kölcsönöz az elviselhetetlen terhek cipeléséhez? Az a tudat, hogy nem tart sokáig, hamarosan véget ér ez a kínos pokoltánc... Hányan, de hányan vannak, akik anélkül, hogy kérték volna, felajánlották, elvégzik éjjel a munkát. Még akkor is, ha két nap óta nem volt meleg étel a gyomrukban." Jó húsz évvel később, egy téveszközyülésen meg azt magyarázta: ez az idő nem követel különleges áldozatokat és megtartóztatást — csak mindennapos, becsületes helytállást, munkában, közéletben egyformán. Csak azt ne gondoljuk, hogy bármely forradalom meg tud lenni és fenn tud maradni a hétköznapi tudatos, apró progresszív cselekedetei nélkül.

Igy jut eszünkbe a 16 millióról, erről a nagyszerű summáról: kevés, kevés... Holnap, meg holnap után, meg azután, meg mindennap hozzá kell tennünk!

Írta:
**KANYÓ FERENC,
PÉTER LÁSZLÓ,
SZ. SIMON ISTVÁN**

Fényképezte:
**LIEBMANN BELA,
SOMOGYI KÁROLYNE**

Szerkesztette:
FEHER KÁLMÁN

Az üzemi demokrácia fóruma a szocialista brigádertekezlet. A Fémipari Vállalat Alkotmány brigádjának megbeszélése.

A tanács a város önkormányzati szerve. A végrehajtó bizottság tagjainak eskütétele.